

MALAYZIYA TA'LIM TIZIMI

Umirzakova Nilufar*University of management and
Future technologies universitetining
Pedagogika va psixologiya talabasi***Annotatsiya**

Malayziya ta'lim tizimi — davlatning inson kapitalini rivojlantirish hamda milliy taraqqiyot strategiyasining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu maqolada Malayziyada ta'lim tizimining tarixiy rivojlanishi, hozirgi holati, asosiy siyosat, muammolar hamda kelajak istiqbollari tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'lim siyosatida etnik munosabatlar, hududiy tengsizliklar, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi kabi masalalar alohida ko'rib chiqiladi. Maqolada boshqa tadqiqotchilarning fikrlari ham keltiriladi. Mazkur maqola ta'lim sohasida tadqiqot olib boruvchi olimlar, siyosatchilar va amaliyotchilar uchun foydali bo'ladi.

Kalit so'zlar: Malayziya ta'limi; ta'lim siyosati; etnik birlik; hududiy tengsizlik; oliy ta'lim; raqamli o'qitish; inson kapitali; ta'lim islohatlari.

Malayziya mustaqillikka erishgach (1957 yil), ta'lim tizimini milliy taraqqiyot va milliy birlikni mustahkamlash vositasi sifatida ko'rab chiqa boshladi. Ta'limning sifatini oshirish, milliy til — Bahasa Melayu — ni asosiy o'qitish tili sifatida joriy etish, etnik guruhlar o'rtasida birlikni mustahkamlash — bularning barchasi ta'lim tizimining strategik maqsadlari bo'lgan. Biroq globalizatsiya, texnologik o'zgarishlar, raqamli transformatsiya va hududlar o'rtasidagi tafovutlar ta'lim sohasida yangi chaqiriqlarni yuzaga keltirmoqda. Mazkur maqolada, Malayziya ta'lim tizimining bugungi holati — uni tashkil etuvchi omillar, duch kelinayotgan muammolar va istiqbollar — muhokama qilinadi.

Tarixiy rivojlanishi

Malayziya ta'lim siyosatida muhim hujjatlardan biri — Razak Report (1956), u milliy ta'lim tizimi orqali barcha etnik guruhlar farzandlarini birlashtirish maqsadini o'z ichiga olgan. Keyin, Rahman Talib Report (1960) ham ta'lim maqsadlari, o'quv materiallari va o'qitish tizimini takomillashtirishga qaratilgan qator tavsiyalar berdi. Shuningdek, Mustaqillikdan so'ng Malayziya ta'lim tizimida til, milliylik, hududiy tenglik kabi muammolar doimiy ravishda markazda bo'lgan. Masalan, etnik birlik nuqtai nazaridan maktab darajasida qaralgan tadqiqotlarda ko'rsatilishicha, mustamlaka davrida vernacular (mahalliy til) maktablari mavjud bo'lgan, bu esa ta'lim orqali etnik guruhlar o'rtasidagi tafovutlarni mavjud qildi.

Hozirgi holat va asosiy siyosatlar

Malayziyada ta'lim darajalari keng turli bo'lib: maktabgacha, umumta'lim maktablari, o'rta maktab, maktabdan keyingi va oliy ta'lim. Hozirgi paytda, ta'lim sifatini oshirish maqsadida bir qator siyosatlar joriy etilgan. Masalan, Malaysia Education Blueprint 2013-2025 — maktabgacha ta'limdan boshlab oliy ta'limgacha bo'lgan tizimni qamrab olgan strategik hujjat. Oliy ta'lim sohasida, tadqiqotchilar Asmawi va Jaladin (2018) tomonidan olib borilgan tahlilga ko'ra, Malayziyada oliy ta'lim tizimida globalizatsiya, xalqarolashtirish va ijtimoiy o'zgarishlarga javob berish ehtiyoji mavjud. Shuningdek, etnik va til masalasi ham dolzarb bo'lib qolmoqda — ta'lim siyosati milliy til orqali barcha guruhlarini birlashtirishga – lekin bu jarayon ijtimoiy hamda iqtisodiy jihatdan murakkab bo'lib qolmoqda.

Texnologiya istiqbollari ham ahamiyat kasb etmoqda — mobil ta'lim (m-learning) kabi yondashuvlar maktab darajasida joriy etilmoqda.

Muammolar va tanqidiy jihatlar

Malayziya ta'lim tizimida bir qator muammolar mavjud:

- **Hududiy va etnik tengsizlik:** O'rta maktab bitiruvchilari va oliy ta'limga o'tishda hududlar va etnik guruhlar bo'yicha tafovut mavjud.
- **Sifat va kengayish (access vs quality):** Ba'zi tadqiqotlar Malayziyada ta'limga kirish imkoniyatini kengaytirish bilan sifatni teng ravishda ushlab turish muammosi borligini ko'rsatmoqda
- **Resurslar yetishmasligi va sinf kattaligi:** Makro darajada, maktablarda sinf kattaligi va resurslar yetishmasligi inkluziv ta'limni qiyinlashtiradi.
- **Ta'limni iqtisodiy taraqqiyot bilan bog'lash muammosi:** Oliy ta'lim bitiruvchilarining mehnat bozoridagi mosligi va ta'lim tizimining malakani ta'minlash jihatidan tanqid ostida. Masalan, Terengganu qo'shma tadqiqoti bitiruvchilarning bandligi bilan bog'liq muammolarni ko'rsatadi.
- **Korrupsiya va boshqaruv muammolari:** Ta'lim sektori boshqaruvida korrupsiyaga qarshi choratadbirlar yetarli emasligi ta'kidlangan.

Boshqa olimlarning fikrlari

- Abu Bakar (2014) etnik munosabatlar nuqtai nazaridan ta'lim siyosatini tahlil qilib, ta'lim tilining (Bahasa Melayu) milliy birlikni shakllantirishdagi rolini ko'rsatgan.
- Asmawi va Jaladin (2018) oliy ta'lim tizimidagi strategik trendlar va islohotlarni o'rganib, globalizatsiya va xalqarolashtirish jarayonlariga moslashish zarurligini ta'kidlaydilar
- Ikhsan Othman (Education System in Malaysia and Indonesia) esa ta'limning inson resurslarini rivojlantirishdagi o'rni, ta'lim falsafasi, kurikulum va baholash tizimlari bo'yicha tahlil beradi.

Istiqbollar va tavsiyalar

Malayziya ta'lim tizimi rivojlanishda davom etmoqda va quyidagi yo'nalishlar muhim:

- Raqamli ta'lim va texnologiyalarni kengroq joriy qilish, ayniqsa hududlardagi maktablar uchun.
- Hududiy tafovutlarni kamaytirish uchun maqsadli dasturlar.
- O'qituvchilarni tayyorlash va malakasini oshirish; sinf kattaligi va resurslarni yaxshilash.
- Ta'lim tizimini mehnat bozorining talablariga mos ravishda adaptatsiya qilish.
- Ta'lim siyosatini etnik, til va madaniyatni hisobga olgan holda shakllantirish, milliy birlikni qo'llab-quvvatlash.

Malayziya ta'lim tizimi mustaqillik davridan boshlab o'zgarishlarga duch keldi — milliy tilni o'rnatish, etnik guruhlar o'rtasida birlikni kuchaytirish, ta'lim sifatini ko'tarish kabi yo'nalishlar ustida ishlanmoqda. Hozirgi kunda ta'lim tizimi kengayib, globalizatsiyaga moslashmoqda, biroq hududiy va etnik tafovutlar, sifat va kengayish muammolari, ta'lim resurslari bilan bog'liq tanqidiy jihatlar ham mavjud. Boshqa olimlar ta'lim siyosatining til va milliy birlik masalalariga, oliy ta'limning global tendensiyalariga moslashuviga katta e'tibor qaratganlar. Kelajakda Malayziya ta'lim tizimida raqamli o'qitish, inkluzivlik va mehnat bozoriga moslikka yo'naltirilgan islohotlar muvaffaqiyatli bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, yondashuvlar mahalliy kontekstni hisobga olgan holda amalga oshirilishi muhim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.